

Underlag för samråd enligt 6 kap 24 § miljöbalken

Torvtäktsverksamhet på fastigheten Riksten 8:1

Botkyrka kommun

2019-04-17

Sand och Grus AB Jehander

Sökande

Sand och Grus AB Jehander

Box 47124

100 74 Stockholm

Organisationsnummer: 556016–1183

Kontaktperson

Niklas Skoog, Sand och Grus AB Jehander

Tfn: 0708–867615

E-post: niklas.skoog@jehander.se

Johan Rodéhn, Structor Nyköping AB

Tfn: 070-693 28 39

E-post: johan.rodehn@structor.se

Konsult

The logo for Structor, featuring the word "Structor" in a bold, sans-serif font with a yellow horizontal bar underneath.

Structor Nyköping AB
Kungshagsvägen 3A
61135 Nyköping
Org. nr: 556752–4532

Uppdragsnamn	Torvtäkt, Kvarnsjön
Uppdragsnummer	8841
Datum	2019-04-17
Samrådsunderlag upprättat av	Maria Külen, Johan Rodéhn Structor Nyköping AB
Granskad av	Jenny Lindgren, Structor Miljöbyrå Stockholm AB

STRUCTOR NYKÖPING AB

Kungshagsvägen 3A

611 35 Nyköping

www.structor.se, Instagram, Facebook, LinkedIn

Organisationsnummer: 556752–4532

Samrådsunderlaget finns tillgängligt på Jehanders hemsida <http://www.jehander.se>

Skriftliga **synpunkter ska vara Jehander till handa senast 5 juni 2019.**

Skriftliga synpunkter ställs till:

Johan Rodéhn, miljösamordnare tillståndsprocessen

Structor Nyköping AB

Kungshagsvägen 3A, 611 35 Nyköping

johan.rodehn@structor.se

Märk brev och kuvert respektive e-post med *Samråd Kvarnsjön Jehander*.

Sammanfattning

Sand & Grus AB Jehander (Jehander) är en av de ledande leverantörerna av berg- och grusmaterial till byggindustrin. Företaget producerar även sand- och jordprodukter. Jehander ingår i HeidelbergCement-koncernen. I sin berg- och grustäkt i Riksten producerar Jehander bl.a. anläggningsjord och planteringsjord. I nära anslutning till berg- och grustäkten bedriver Jehander även torvtäktverksamhet. Torv är en komponent i jordtillverkningen. Jehander planerar nu att ansöka om fortsatt tillstånd för torvtäkten på fastigheten Botkyrka Riksten 8:1. Ansökan kommer att innefatta en miljökonsekvensbeskrivning, teknisk beskrivning samt övrigt relevant beslutsunderlag. Preliminära konsekvenser är påverkan på vatten och klimat. Verksamheten bedöms inte medföra påtaglig skada på något allmänt eller enskilt intresse. Sammantaget görs bedömningen att den planerade täkten inte kommer att innebära en betydande miljöpåverkan.

Torv är en organisk jordart som bildas genom ofullständig nedbrytning av främst växtmaterial i våt, syrefattig miljö¹. Sverige är ett av världens torvtätaste länder. De vanligaste användningsområdena för torv i Sverige är för energiändamål (energitorv) och som odlingssubstrat (odlingstorv). Torv har positiva odlingstekniska egenskaper som gör att den är svår att ersätta med andra material². Behovet av jord är mycket stort i Stockholms län. En viktig del i färdig jordprodukt är torv.

Nuvarande och planerad torvtäkt i Kvarnsjön omfattar ca 9 ha och den brytbara ytan beräknas till ca 6 ha. Torvmäktigheten är mellan 0,5 och 3 m. Täktverksamheten innebär att torven grävs ut varefter den lagras en kort tid på plats för avvattning, innan den transporteras till Jehanders berg- och grustäkt i Riksten där jordtillverkning sker. Transportsträckan från Kvarnsjön till Jehanders berg- och grustäkt är ca 160 m. Det årliga torvuttaget är upp till 25 000 m³. Verksamhetsområdet beskrivs som topogent kärr och har lägsta skyddsklass, klass 4, enligt våtmarksinventeringen (VMI), då den är starkt påverkad av dikning³. Naturvärden kommer att inventeras och redovisas i MKB. Efter avslutad verksamhet avser Jehander att skapa ett viltvatten (dvs. ett vatten tillgängligt för det vilda djurlivet) till gagn för djur-och friluftsliv.

1 SGU, Torvbruk, 2019.

2 Statistiska centralbyrån, SCB, 2019: Torv 2017 produktion, användning, miljöeffekter m.m.

3 Naturvårdsverket, 2009. Våtmarksinventeringen Naturvårdsverket (2009). Rapport 5925

Innehåll

1	Inledning och bakgrund	7
1.1	Nuvarande tillstånd och verksamhet	7
1.2	Bakgrund till ansökan	7
1.3	Ansökans omfattning	7
1.4	Prövningsprocess och tillstånd	8
1.5	Samråd och information	8
2	Omgivningsbeskrivning	9
2.1	Lokalisering	9
2.2	Kringboende	10
2.3	Planförhållanden	11
2.4	Yt- och grundvatten	11
2.5	Naturmiljö	13
2.6	Kulturmiljö	15
2.7	Friluftsliv och rekreation	16
3	Täktverksamhet	17
3.1	Avgränsning och omfattning	18
3.2	Torbrytning	18
3.3	Vattenhantering	19
3.3.1	Sedimentationsdamm	19
3.3.2	Kvarnsjöbäcken	19
3.4	Efterbehandling av torvtäkt	20
3.5	Bränsle- och kemikaliehantering	20
3.6	Dammbekämpning	20
3.7	Avfallshantering	20
3.8	Maskinpark	21
3.9	Följdverksamheter	21
3.9.1	Transporter och transportvägar	21
3.9.2	Arbetstider	22
3.9.3	Skadeförebyggande åtgärder	22
4	Föreslag till avgränsning av MKB	22
4.1	Geografisk avgränsning	22
4.2	Tidsmässig avgränsning	22
4.3	Saklig avgränsning	22
5	Preliminära konsekvenser och fortsatta utredningar	23
5.1	Yt- och grundvatten	23
5.2	Naturmiljö	23

5.3	Luftmiljö	23
5.4	Buller	23
5.5	Kulturmiljö.....	23
5.6	Torvtäktens klimatpåverkan	23
5.7	Friluftsliv, rekreation och landskapsbild.....	24
6	Förslag till alternativ i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB).....	24
6.1	Nollalternativ	24
6.2	Alternativa lokaliseringar	24
7	Förenlighet med miljö kvalitetsnormer och miljö kvalitetsmål	25
7.1	Miljö kvalitetsnormer.....	25
7.2	Miljö kvalitetsmål	26
8	Egenkontroll.....	26
9	Bedömning av betydande miljö påverkan för torvtäkt i Kvarnsjön	26
10	Referenser	27

1 Inledning och bakgrund

1.1 Nuvarande tillstånd och verksamhet

Sand och Grus AB Jehander (Jehander), tillhör HeidelbergCement-koncernen. Företaget har sedan 1874 producerat ballast, dvs. bergmaterial till byggindustrin. I torvtäkten vid Kvarnsjön i Botkyrka kommun har torv brutits sedan 1981. Jehander bedriver torvtäktverksamheten i enlighet med avtal med fastighetsägaren AB Riksten Säteri. Befintligt och planerat verksamhetsområde omfattar ca 9 ha med ett uttagsområde på ca 6 ha och ligger öster om väg 571. På andra sidan vägen driver Jehander en grus- och bergtäkt.

Nuvarande tillstånd (dnr 5511-2009-0036848) meddelades av Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Stockholms län den 16 juni 2010. Tillståndet medger täktverksamhet med ett totalt uttag av 200 000 m³ torv med ett årligt uttag av 25 000 m³ inom visst område på fastigheten Riksten 8:1, Botkyrka kommun. Tillståndet gäller till den 1 juni 2020. Syftet med torvbrytningen är få fram råvara till jordtillverkning.

1.2 Bakgrund till ansökan

Den tillståndsgivna mängden har inte kunnat tas ut under nuvarande tillståndstid eftersom de nödvändiga arkeologiska utredningarna tog lång tid att genomföra och brytning har varit svårare än beräknat att bedriva med befintlig produktionsutrustning p.g.a. det höga vattenståndet.

Av de 200 000 m³ torv som omfattas av befintligt tillstånd kvarstår drygt 193 000 m³. I den del av täkten där uttag har skett har nu ett viltvatten skapats.

Eftersom befintligt tillstånd upphör den 1 juni 2020 avser Jehander att söka ett nytt tillstånd enligt miljöbalken för utvinning av resterande torv i befintlig täkt, med en annan utvinningsmetod (pontongrävare).

1.3 Ansökans omfattning

Ansökan kommer omfatta täktverksamhet med utvinning av återstående mängd i befintlig torvtäkt, beräknat till 193 300 m³ torv. Utvinningstakten planeras till i genomsnitt 15 000 m³ per år, med möjlig mängd upp till 25 000 m³ per år. Tillstånd till verksamheten söks för 10 år.

1.4 Prövningsprocess och tillstånd

Den som avser att bedriva en verksamhet enligt 9 eller 11 kap ska undersöka om verksamheten kan antas medföra en betydande miljöpåverkan enligt 6 kap 23§ miljöbalken. Det innebär att ett samrådsunderlag ska tas fram och samråd ska ske med berörda. Förevarande samråd genomförs så att det uppfyller kraven för både ett undersökningssamråd (dvs. ett samråd kring frågan om verksamheten medför betydande miljöpåverkan) och ett avgränsningssamråd (dvs. ett samråd kring miljökonsekvensbeskrivningens (MKB) inriktning och omfattning m.m.).

Miljöprövningsdelegationen på länsstyrelsen tar beslut i frågan om verksamheten kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Om verksamheten inte antas medföra en betydande miljöpåverkan ska en s.k. liten miljökonsekvensbeskrivning tas fram. En liten MKB ska innehålla de väsentliga miljöeffekterna samt en samrådsredogörelse.

MKB är ett beslutsunderlag som redovisar de konsekvenser en planerad verksamhet kan komma att medföra. Under samrådet ska länsstyrelsen verka för att innehållet i MKB får den omfattning och detaljeringsgrad som är relevant för tillståndsprövningen. Innehållet i MKB regleras av 6 kap. 47§ i miljöbalken och ska innehålla de upplysningar som behövs för att det ska vara möjligt att bedöma verksamhetens eller åtgärdens väsentliga miljöeffekter samt en samrådsredogörelse.

1.5 Samråd och information

Samråd hålls med länsstyrelsen i Stockholm, Botkyrka kommun, myndigheter och allmänheten i ett tidigt skede. Tabell 1 och

Tabell 2 listar vilka myndigheter, organisationer och enskilda Jehander avser att samråda med. Utöver dessa kommer samråd ske med närboende inom 1 kilometer från verksamhetsområdets yttre gräns.

Tabell 3 listar de tidningar i vilka samrådet kungörs samt datum.

Tabell 1. Myndigheter som ingår i detta samråd

Myndigheter
Länsstyrelsen Stockholm
Botkyrka kommun
Naturvårdsverket
SGU
Trafikverket
Sörmlandsleden
Naturskyddsföreningen Botkyrka-Salem

Tabell 2. Enskilda som ingår i detta samråd

Enskilda
Boende inom 1000 meter från verksamhetsområde

Tabell 3. Tidningar för kungörelse av samråd

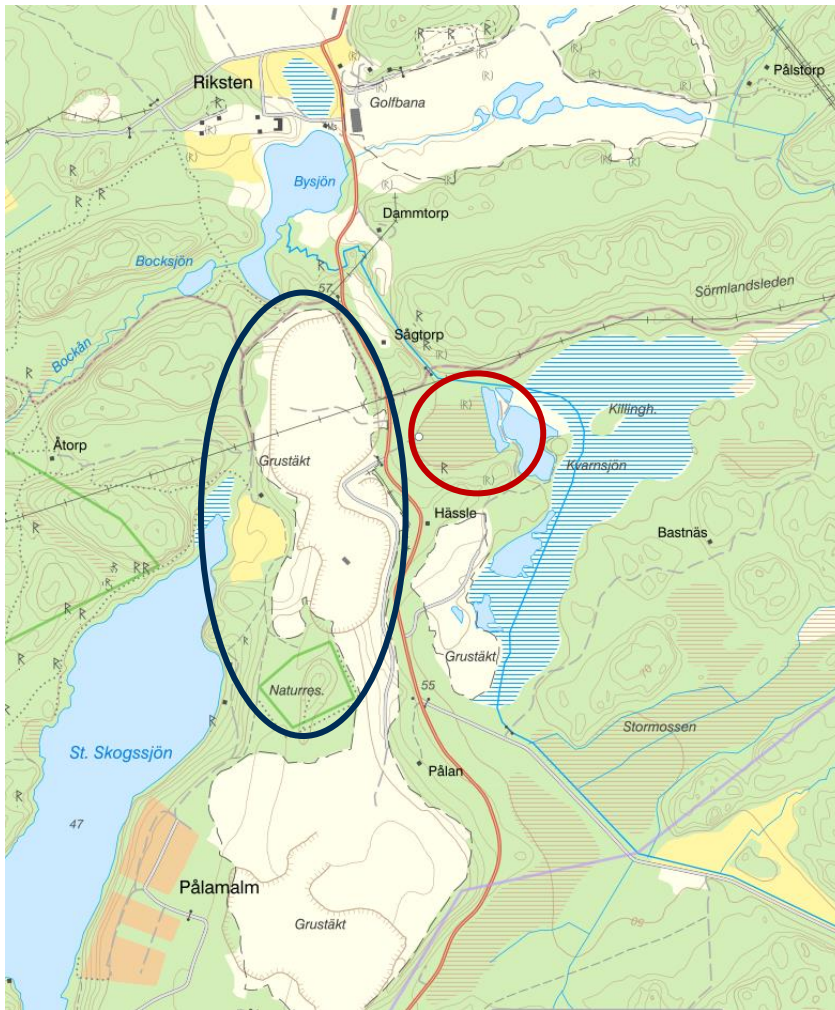
Tidningar för kungörelse	Datum (preliminärt)
Dagens Nyheter	2019-05-13
Mitt i Botkyrka Salem	2019-05-13

När ansökan är färdigställd och skickas in till Miljöprövningsdelegationen så kungör den ansökan, vanligtvis i ett par tidningar, och alla ges då åter möjlighet att inkomma med synpunkter.

2 Omgivningsbeskrivning

2.1 Lokalisering

Täkten är belägen ca 4 kilometer söder om samhället Tullinge, längs Pålamalmsvägen (väg 571) i Botkyrka kommun. I området Pålamalm bedriver Jehander, förutom Kvarnsjöns torvtäkt, även berg- och grustäkten Riksten.

Figur 1. Berg- och gruståkten (markerat i svart) och torvtåkten (markerat i rött) lokalisering

2.2 Kringboende

Närmaste samhälle är Tullinge som ligger ca 4 kilometer nordväst om tåkten.

Närområdet präglas främst av småhusbebyggelse och här bor cirka 19 600 personer.⁴ De närmaste bostadshusen ligger ca 300 m norr om torvtåkten med skyddande skogsbälte mellan samt ca 220 m söder om tåkten, se figur 2.

Figur 2. Avstånd till kringboende från planerat verksamhetsområde.

2.3 Planförhållanden

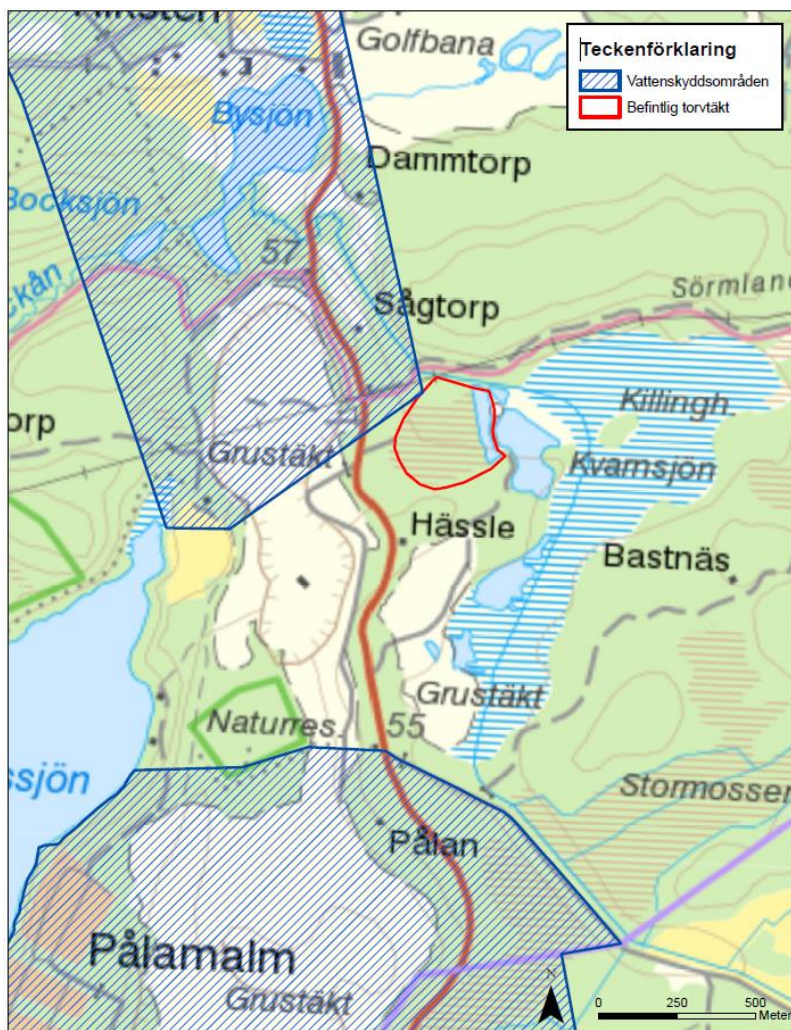
Det finns inga detaljplaner för torvtäktområdet. I Botkyrka kommuns översiktsplan 2040 anges att Riksten och Pålalm ska vara de enda platserna med aktiv täkt- och masshanteringsverksamhet i kommunen. Med målet att avveckla samtliga andra grustäkter och platser för storskalig masshantering inom Botkyrka, vill kommunen koncentrera denna typ av verksamhet till Pålalm och Riksten.

2.4 Yt- och grundvatten

Täkten är belägen i ett relativt låglänt område med svag lutning åt sydost. Enligt jordartskarta från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) utgörs jordarterna i området huvudsakligen av postglacial sand och mossetorv. Markområden med genomsläppliga jordarter bildar infiltrationsområden för nederbörd och utgör inströmningsområde till grundvattenmagasin. I området finns även en del urberg. Grundvattenbildning i berg sker främst via infiltration i jordlagren och vidare genom sprickor i berget. SGU:s översikt av grundvattentillgången i området visar på mindre goda uttagsmöjligheter. Den naturliga grundvattenströmningen i området antas följa topografin och sker mot sydost. Torvtäkten angränsar till sjön Kvarnsjön och Kvarnsjöbäcken som ingår i Kagghamraåns vattenförekomst.

Torvtäktområdet ligger utanför yttre skyddszon för Tullinge vattenskyddsområde, se figur 3. Torvtäkten underlagras av tät lera. Schaktningsarbetet utförs i befintliga torvmassor utan att påverka lerlagret.

Delar av sjön Kvarnsjön ligger inom ett område som är utpekad som förslag till skyddsområde för grundvattenförekomster i Botkyrka kommuns översiktsplan 2040.

Figur 3. Karta över verksamhetsområde med vattenskyddsområde.

Det finns tre registrerade enskilda brunnar i närområdet för torvtäkten, enligt SGUs brunnarsarkiv, se figur 4. Den närmsta dricksvattenbrunnen är belägen ca 200 meter från verksamhetsområdet och tillhör fastigheten Riksten 8:5.

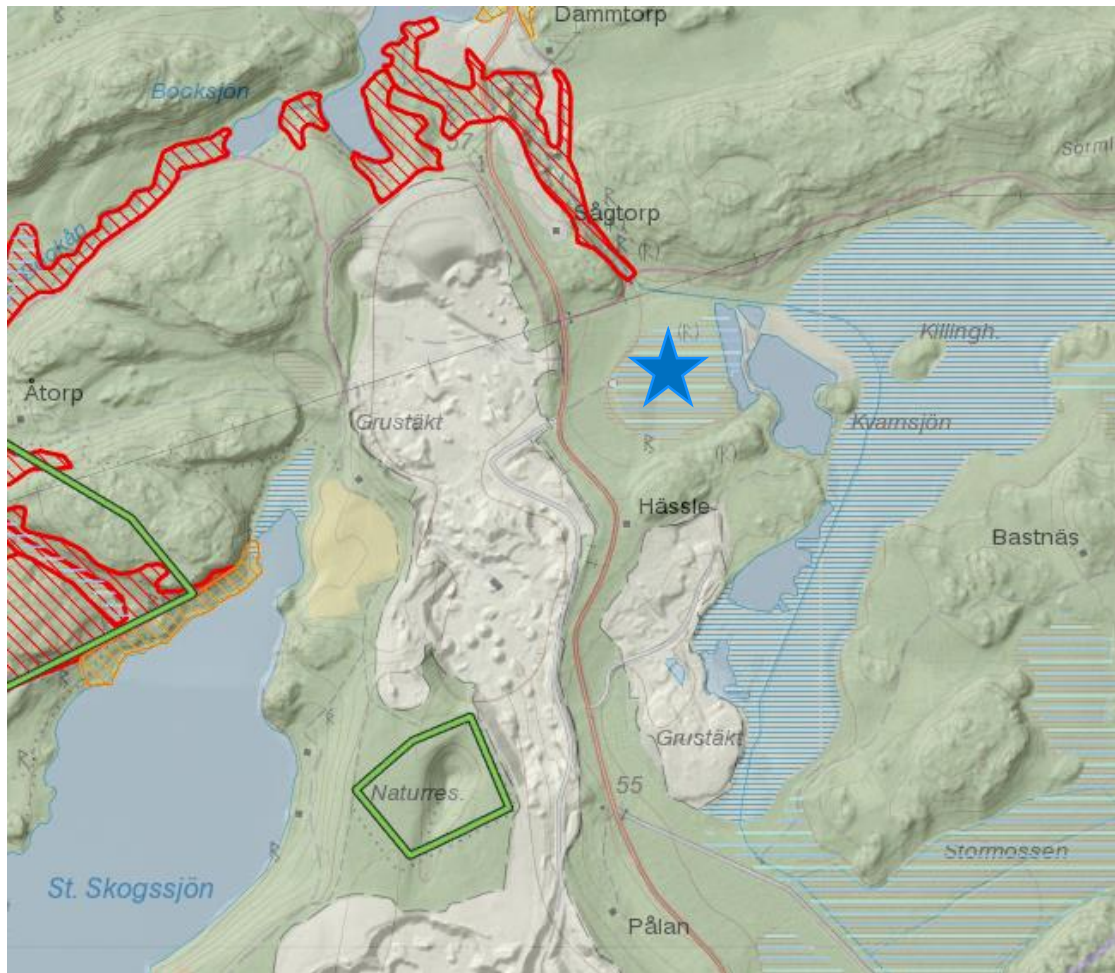
Figur 4. Översiktskarta över bolagets täkt. De två närmast belägna brunnarna är enskilda brunnar markerade med ljusblå.

2.5 Naturmiljö

Täktverksamheten är belägen vid sjön Kvarnsjön som ligger i en sänka i terrängen. Området utgörs huvudsakligen av sumpskog och till viss del myrmark. Skogsbeståndet i anslutning till mossen domineras av tall med ett mindre inslag av lövträd. Stora delar av täktområdet har avverkats och utgör idag ett sankt, kalhygge. Täktområdet är påverkat av dikning. I Botkyrka kommuns översiktsplan är området markerat som sammanhängande grönstruktur.

Direkt norr om verksamhetsområdet, längs med Kvarnsjöbäcken sträcker sig en nyckelbiotop som består av en ravin. Nyckelbiotoperna är markerade med rött i figur 5. Inga naturreservat eller Natura 2000-områden berörs av den planerade verksamheten. Drygt 800 meter sydväst om verksamhetsområdet ligger Pålamalms naturreservat samt

Lida naturreservat. Det finns inga vattentäkter med skydd enligt miljöbalken inom eller i närheten av verksamhetsområdet.

Figur 5. Skyddade områden omkring tåkten i Kvarnsjön. Den blå stjärnan visar tåktens placering. Grön markering visar naturreservat och röd markering visar nyckelbiotoper (skogsstyrelsen).

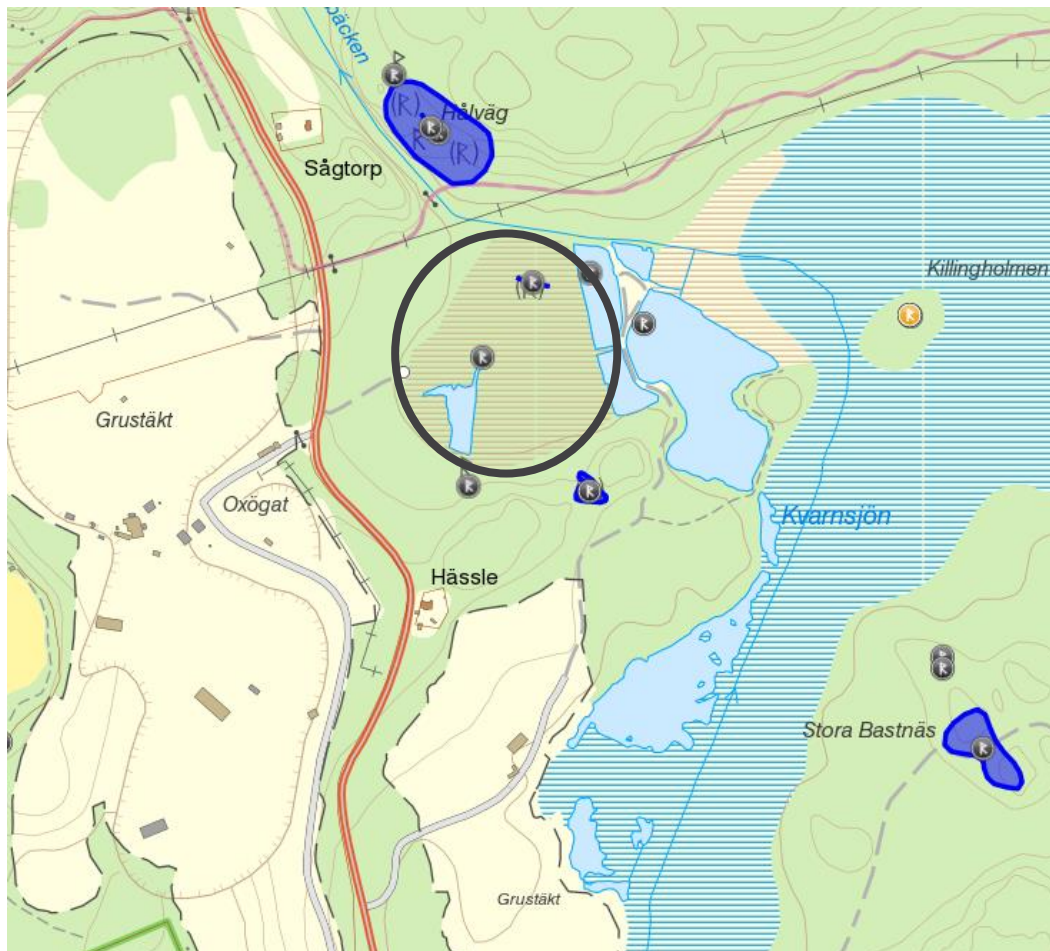
Enligt en sökning i Artportalen finns det förekomster av rödlistade arter inom verksamhetsområdet. De fynd som har rapporterats inom området är Mindre bastardsvärmare (NT, Nära hotad), Violettkantad guldvinge (NT), Bredbrämad bastardsvärmare (NT) och Sexfläckig bastardsvärmare (NT). Samtliga arter trivs i öppna, betade ängsmarker eller strandängar. Samtliga fynd är rapporterade vid norra strandkanten vid Kvarnsjöns utlopp.

I detta skede finns inget som pekar på att verksamheten skulle innebära några betydande förluster av naturmiljöer eller arter i ett större landskapsperspektiv.

2.6 Kulturmiljö

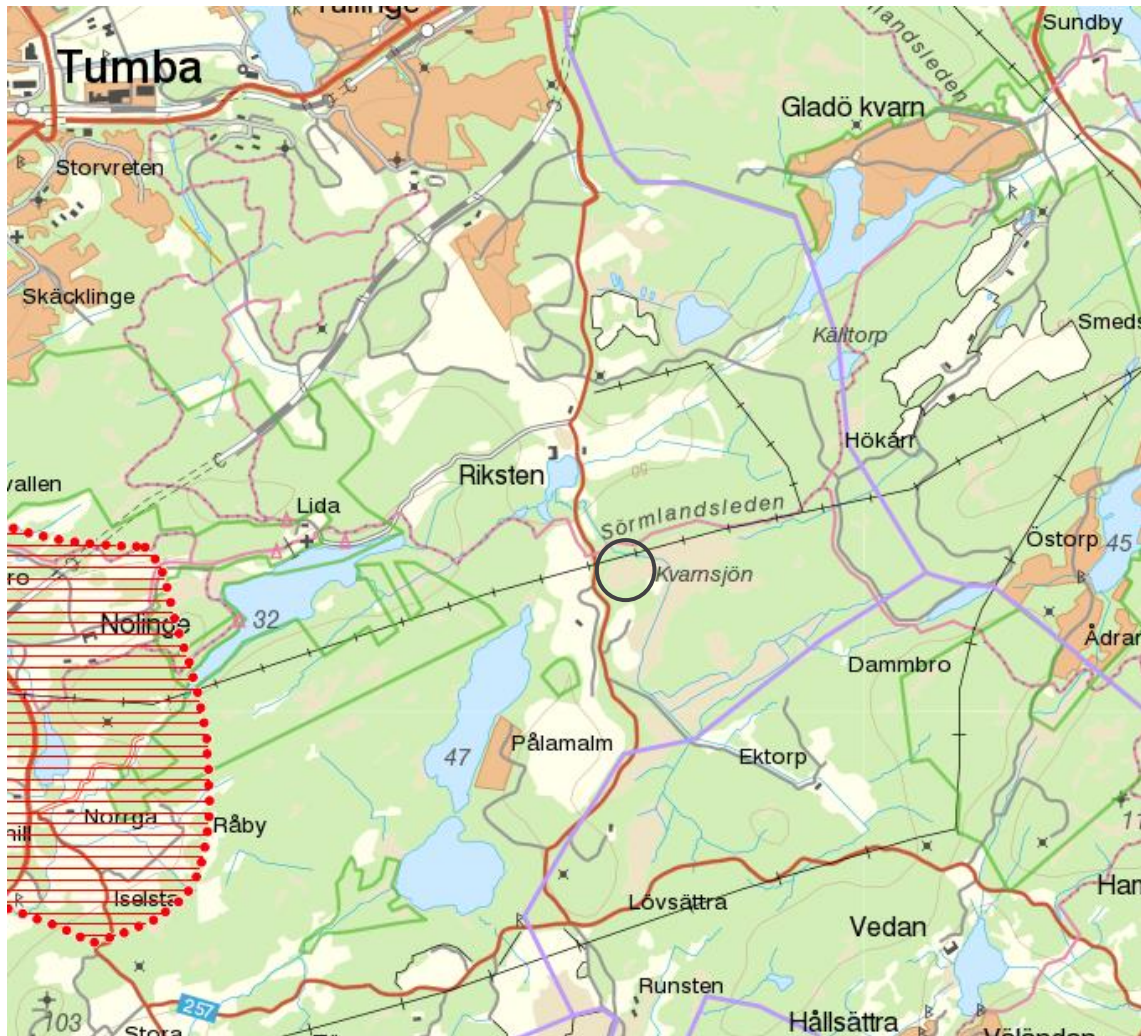
Inom verksamhetsområdet finns det ett antal kända kulturlämningar enligt Riksantikvarieämbetets Fornsök. Riksintressen för kulturmiljövård finns ca 4 kilometer väster om det planerade verksamhetsområdet, se Figur 7 nedan.

Länsstyrelsen i Stockholm län initierade år 2010 ett ärende om särskild arkeologisk utredning för att klargöra om några fornlämningar berörs av torvtäktsverksamheten. Bakgrunden var att det i samband med torvtäkt år 1993 och 1996 påträffats två stockbåtar daterade till medeltid respektive vikingatid. Undersökningen utfördes i augusti 2010 och omfattade ca 13 hektar varav sex hektar mosse. De fynd som påträffades var en rad av pålar och nätnål av trä samt avbarkade slanor, brända stockar och skörbränd sten.⁵ Resultaten av den arkeologiska utredningen visade inte på någon fornlämning inom det område som utreddes varför Länsstyrelsen inte såg några hinder ur fornlämningssynpunkt att bryta torv inom verksamhetsområdet.

Figur 6. Täkten i förhållande till påträffade kulturhistoriska fynd.

⁵ Riksantikvarieämbetet, UV Rapport 2011:56

Figur 7. Rödmarkering visar riksintresse för kulturmiljö. Svart ring markerar Jehanders täkt.

2.7 Friluftsliv och rekreation

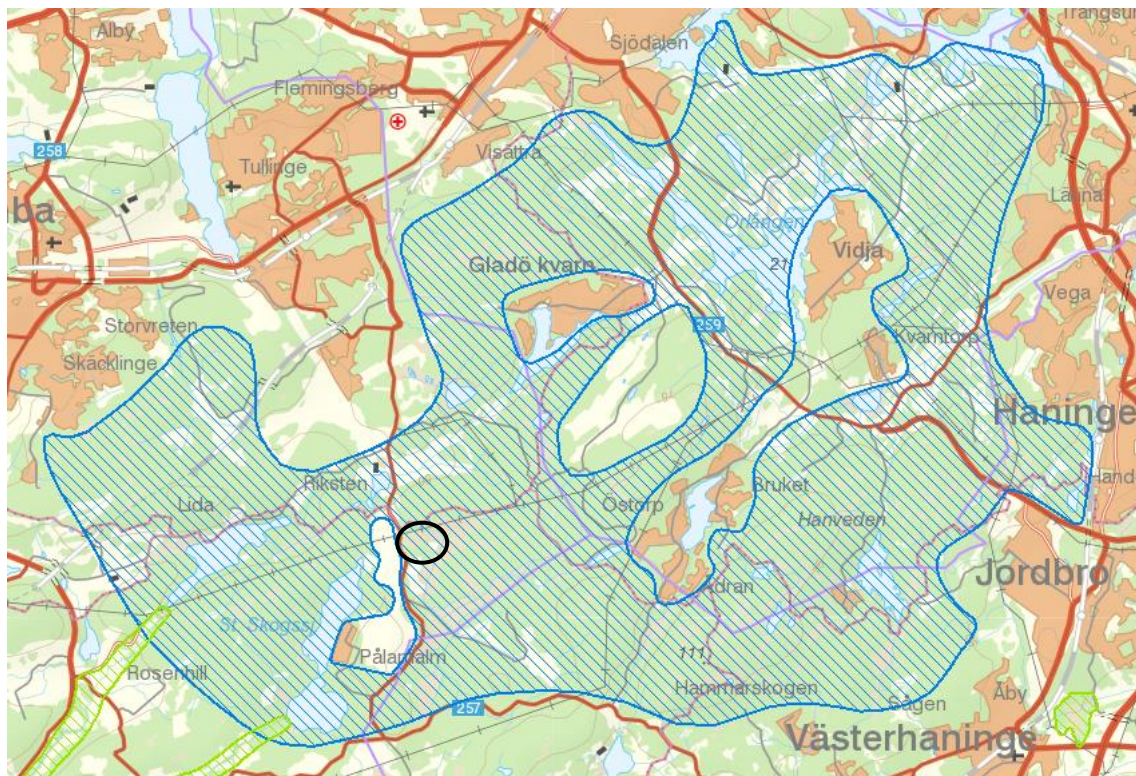
Verksamhetsområdet ligger inom riksintresse för friluftsliv, enl. MB 3 kap. 6 §. Riksintresseområdet benämns Hanveden (FAB 08) och berör ett större, relativt oexploaterat, område söder om Stockholm, se figur 8. Huvudkriterier är att området har särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och kulturområden och goda förutsättningar för friluftaktiviteter och vattenanknutna friluftaktiviteter.

Det aktuella verksamhetsområdet ligger längre ifrån centrala värden för friluftslivet, såsom friluftsgårdar (Lida, Rudan, Paradiset och Sundby). Den närmsta av dessa är Lida, som ligger på ca 3 km avstånd. Inga centrala värden för friluftssintresset berörs av verksamheten.

Ett nätverk av vandringsleder knyter ihop friluftsgårdarna. Sörmlandsleden går genom stora delar av riksintresseområdet och passerar direkt norr om Kvarnsjön. En tät skogsridda hindrar insyn i täktområdet. Verksamheten bedöms inte påtagligt störa riksintresset.

Enligt områdets värdebeskrivning kan områdets värden för friluftslivet påtagligt skadas av nyetablering av bebyggelse och anläggningar som inte främjar friluftslivet inom områdets oexploaterade delar, minskad hävd av odlingslandskapet, bullerstörande verksamheter och åtgärder samt omfattande kalavverkning. Nya täkter bör inte öppnas inom hittills oexploaterade områden.

Inga andra riksintressen berörs av verksamheten.

Figur 8. Riksintresse för friluftsliv, Hanveden (FAB 08). Svart markering visar Jehanders täkt.

3 Tåktverksamhet

Följande verksamhet kommer att beskrivas och konsekvensbedömas i ansökan om tillstånd enligt miljöbalken:

- Brytning av torv, inklusive avvattning och lastning
- Efterbehandling av färdigbruten täkt
- Följdverksamhet: transporter

3.1 Avgränsning och omfattning

Den planerade verksamheten kommer att ske inom samma verksamhetsområde och brytområde som idag. Kommande ansökan omfattar brytning av den torv som omfattas av nuvarande miljötillstånd men som ännu inte tagits ut.

3.2 Torvbrytning

För brytning är de ingående momenten:

- Brytning av torv
- Avvattning
- Lastning och transport
- *Upplag, produktion, sortering sker på Jehanders berg- och grustäkt i Riksten (inom ramen för dess miljötillstånd).*

Hittills genomförd torvbrytning inom ramen för tillståndsgiven verksamhet har skett med grävare från land. Tidigare tillståndsgivna torvmängder har inte kunnat brytas helt då det har varit höga vattenstånd i mossen, vilket har inneburit bärighetsmässiga problem för vanlig grävare. I nuläget bryts ingen torv på grund av högt stående vatten i tåkten. Undersökningar har utförts för att se i vilken mån som hydrologiska förhållanden kan åtgärdas så att erforderlig bärighet kan erhållas och konventionell torvbrytning därmed kan återupptas. Resultatet av utredningarna är att en ny brytmetod behöver användas. Metoden innebär att ta ut torv med pontongrävare (flytande grävmaskin). Det innebär att torv kommer att kunna tas ut oberoende av om vatten är högt stående i mossen. Den flytande grävmaskinen lägger torven ca 10 meter in på land. Där tar en annan grävmaskin vid och flyttar materialet till ett upplag för avrinning. Upplaget för avrinning ligger intill en anlagd väg som löper kring tåkten. Efter avrinning sker lastning på lastbil för borttransport till bolagets egen produktionsanläggning (närliggande berg- och grustäkt).

Brytning kommer att ske kampanjvis under en tidsperiod på ca en månad i taget med ett uppehåll på en till två månader däremellan. Brytning prioriteras särskilt vintertid.

Figur 9. Grävning med pontongrävare.

3.3 Vattenhantering

3.3.1 Sedimentationsdamm

I dagsläget finns en sedimentationsdamm i torvtäktens norra del, dit området naturliga avrinning sker. Från dammen rinner vattnet till ett dike och sedan, via Kvarnsjöbäcken, vidare ut mot Bysjön. Provtagning av vatten i dammen avseende suspenderat material, kvävehalt och oljeindex görs årligen. Inga avvikelser har påvisats under täktens drifttid.

3.3.2 Kvarnsjöbäcken

Torvtäkten angränsar till Kvarnsjön och Kvarnsjöbäcken som ingår i Kagghamraåns vattenförekomst. Enligt VISS uppnår bäcken inte god status vad gäller övergödning, miljögifter eller morfologiska förändringar och kontinuitet. Det beror enligt VISS på utsläpp från bland annat från deponier, enskilda avlopp och jordbruk.

Torvtäktverksamheten bedöms inte vara en betydande påverkanskälla.

Inom fastigheten Riksten 8:1 finns Ektorps-Rikstens torrlägningsföretag från 1929. Det dike som ingår i torrlägningsföretaget ligger idag på fastigheterna Riksten 8:1, Botkyrka samt Ektorps 2:2, Haninge som båda ägs av AB Rikstens säteri. På grund av brist på underhåll av diket har vattentillrinningen till recipient försämrats. Enligt mätningar som gjorts februari/mars 2019 är det 0,5 meter sediment i diket. Växtlighet

och nedfallna träd dämmer upp vissa platser. Efter inmätning av dikesbotten har bedömningen gjorts att en dikesrensning endast skulle ge en viss förbättring av torrläggningen av torvtäkten⁶ och har därför inte ansetts nödvändig.

3.4 Efterbehandling av torvtäkt

HeidelbergCement-koncernen har stort fokus på biologisk mångfald. Därför har koncernen tagit fram ett dokument, Promotion of Biodiversity at the Mineral Extraction Sites of HeidelbergCement, i vilket man sammanställt förslag på åtgärder och rutiner för att främja den biologiska mångfalden, både under pågående täktverksamhet och vid efterbehandling.

Uttag av torv sker så koncentrerat som möjligt. En successiv efterbehandling kommer att tillämpas. Efter uttag av torv skapas naturligt en vattenyta. Vid efterbehandling kommer stor vikt att läggas på kanternas utformning. Detta så att slutningarna inte utgör en fara för allmänheten och det vilda livet. Efter avslutad verksamhet och efterbehandling av kanter kommer platsen att hysa ett viltvatten med fri vattenyta.

3.5 Bränsle- och kemikaliehantering

Maskinparken drivs idag med diesel av miljöklass 1. Diesel förvaras i två stationära cisterner som rymmer 15 m³ på Jehanders grus- och bergtäkt. Dessa finns placerade i containrar med spilltråg. Det finns en mobil cistern på 1 m³ som följer grävmaskinen. Kemikalier som nyttjas i verksamheten är hydrauloljor, smörjoljor, motorolja, smörjfetter, industriväxeloljor samt spolarvätska. Dessa kemikalier förvaras i containrar och verkstad på Jehanders grus- och bergtäkt.

3.6 Dammbekämpning

Damning från körytor mellan torvtäkten och grus- och bergtäkten bedöms inte vara ett problem. Uppstår besvärande problem med damning i samband med transporterna på vägarna i området kan vägarna att vattenbegjutas i syfte att binda dammet.

3.7 Avfallshantering

Verksamheten genererar små mängder avfall som brännbar fraktion, skrot och farligt avfall som källsorteras. Avfallet sorteras och omhändertas av kommunalt avfallsbolag enligt gällande regelverk. I Jehanders ledningssystem finns rutiner för avfallshantering. Allt farligt avfall samlas i separata behållare och hanteras via godkänd transportör och omhändertas på sätt som föreskrivs för farligt avfall.

⁶ Josef Nordlund, Structor, Hydrologiska förutsättningar inom torvtäkt Riksten.

3.8 Maskinpark

Verksamheten på platsen omfattar endast brytning av torv för vidare leverans och den maskinella utrustningen är således enkel. Den maskinpark som normalt används i verksamheten är:

- Grävmaskin samt pontongrävare
- Hjulastare, dock ytterst sällan
- Lastbil

I Rikstenstakten används lastmaskin, lastbil samt sorteringsverk för den vidare hanteringen av torven.

3.9 Följdverksamheter

3.9.1 Transporter och transportvägar

Transporter till och från takten sker helgfria vardagar dagtid klockan 06:00–18:00 under de perioder som brytning sker. Vid brytning kör två lastbilar mellan Kvarnsjöns torvtäkt och berg- och grustakten i Riksten. Varje bil beräknas hämta tre lass torv i timmen. En lastbil finns tillgänglig i torvtakten medan den andra fraktar torven till berg- och grustakten i Riksten på andra sidan vägen. Transportsträckan mellan takterna är ca 160 meter, se Figur 10.

Vid normal produktionstakt beräknas antalet fordonrörelser mellan takterna uppgå till ca 80 stycken per dag under en brytningsperiod på 1 månad. Utöver detta genererar produktionsverksamheten interna transporter inom Jehanders berg- och grustäktområde. Antalet transporter per dag kan variera beroende på årstid och efterfrågan. Alla transporter sker med lastbil.

Figur 10. Huvudsakliga transportvägar till och från verksamhetsområdet.

3.9.2 Arbetstider

När torvbrytning är möjlig kommer följande moment att ske under helgfria vardagar klockan 06.00-18.00:

- Brytning av torv (inklusive avvattning och lastning)
- Transport av torv från tåkten till Jehanders område

3.9.3 Skadeförebyggande åtgärder

De huvudsakliga riskerna inom verksamheten bedöms vara läckage eller spill av drivmedel och kemikalier som kan spridas till mark och vatten. Beredskap för detta kommer att finnas för att förebygga och förhindra negativa konsekvenser i omgivningen. Arbetsfordon har saneringsutrustning för att omhänderta läckage.

4 Föreslag till avgränsning av MKB

4.1 Geografisk avgränsning

Konsekvenser är i huvudsak lokala. Vad gäller konsekvenser för ytvatten innefattas bl.a. vattenförekomsten Kvarnsjöbäcken och grundvattenförekomsten (sand- och grusförekomst) Pålamalm. Kvarnsjöbäcken mynnar i Bysjön, som främst berörs av andra påverkanskällor, och bedöms därför inte närmare.

Kumulativa konsekvenser bedöms inte vara relevant för verksamheten då påverkan i huvudsak är lokal kring Kvarnsjön.

4.2 Tidsmässig avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer att innefatta både driftskede och efterbehandling av tåkten. Med driftskedet avses den tioårsperiod då brytning planeras i tåkten. På denna tidsskala bedöms konsekvenser av brytningen. Med efterbehandling avses den tidsperiod då brytningen är avslutad och tåkten efterbehandlas (viss efterbehandling sker dock successivt under driftskedet).

4.3 Saklig avgränsning

Nedan anges de miljöaspekter som har bedömts vara relevanta att beskriva i MKB:n.

- Yt- och grundvatten
- Naturmiljö
- Buller
- Kulturmiljö/fornlämningar
- Friluftsliv och rekreation
- Klimatpåverkan

5 Preliminära konsekvenser och fortsatta utredningar

5.1 Yt- och grundvatten

Torvtäkten ligger utanför vattenskyddsområdet vid Pålalm. Verksamheten bedöms inte kunna påverka grundvattenflödena inom isälvslagringen eftersom uttag endast sker i själva torvlagret. Det blir inget genombrott genom de täta undre lerlagren som kan ge kontakt med sandlagren i mossens västra sida. Vattendjupet efter torvuttaget är 1–2 meter.

De mark- och vattenföroreningar som kan uppkomma är främst spill av oljor och dieselbränsle i samband med lagring, tankning och maskinhaveri. I MKB kommer risk för utsläpp av föroreningar att beskrivas liksom täktens påverkan på vattenmiljön och MKN.

5.2 Naturmiljö

En naturvärdesinventering kommer att genomföras för verksamhetsområdet samt avvattande dike som underlag för konsekvensbedömningen i MKB:n. En samlad bedömning av täktverksamhetens påverkan på naturlivet kommer att göras.

5.3 Luftmiljö

De primära källorna för utsläpp till luft är damning samt avgaser från fordon och maskiner. Bevattning av körytor och upplag kommer att användas som metod för dammbekämpning. Inga miljö kvalitetsnormer för lufts överskrids i området kring täkten och det tillskott av utsläpp till luft från arbetsmaskiner och transporter som sker bedöms inte bidra nämnvärt till en försämrad luftkvalitet jämfört med idag.

5.4 Buller

Buller från verksamheten härrör främst från tippning, maskinrörelser och transporter inom verksamhetsområdet. Bullerpåverkan är av begränsad art. Inga klagomål gällande buller har inkommit från närboende och Jehander bedömer preliminärt att fortsatt brytning av täkten inte ger upphov till mer än marginellt förändrad bullernivå. MKN för buller bedöms inte påverkas av verksamheten.

Transporter från brytområdet är en följdverksamhet som medför buller. Även detta är av begränsad omfattning.

5.5 Kulturmiljö

Verksamheten bedöms inte ha någon negativ inverkan på kulturmiljön. Om en fornlämning eller misstanke om fornlämning påträffas under anläggningsarbetet kommer arbetet omedelbart att avbrytas i den del som berör fornlämningen. Den som leder arbetet kommer omedelbart att anmäla förhållandet till Länsstyrelsen.

5.6 Klimatpåverkan

Mellan torvmarker och atmosfären sker ett utbyte av gaser. Främst metan och koldioxid avgår till atmosfären, medan koldioxid från atmosfären binds in i torvmarkerna i form av torv. En orörd torvmark fungerar ofta som en långsiktig sänka för koldioxid. En

torvmark där grundvattenytan sänkts genom t.ex. dikning fungerar ofta i stället som en källa för koldioxid.⁷ För en fungerande våtmark dominerar metanutsläpp. Eftersom brytning sker i redan exploaterad mark påverkad av dikning blir utsläppen begränsade. Både SGU och Naturvårdsverket är av uppfattningen att det ur klimatsynpunkt är bäst att förlägga torvutvinning på dikade torvmarker⁸ på det sätt som görs i Jehanders täkt i Riksten.

Torven kommer att användas till jordtillverkning, som bedrivs i den närliggande berg- och grustäkten. Det är en fördel ur klimatsynpunkt att lokaliseringen möjliggör dessa mycket korta transporter.

Torvtäktens klimatpåverkan kommer att beskrivas ytterligare i MKB.

5.7 Friluftsliv, rekreation och landskapsbild

Verksamheten bedöms inte påverka möjligheterna till rekreation och friluftsliv negativt förutom just där mark tas i anspråk. På sikt kommer täkten att efterbehandlas och området kommer åter tillgängliggöras för allmänheten, med förändrad landskapsbild som följd i form av utökning av befintligt viltvatten. Täkten kommer i framtiden att kunna bidra med positiva effekter i form av ökade möjligheter till rekreation och friluftsliv på sikt samt fungera som viltvatten. Sammantaget görs bedömningen att täkten inte riskerar att innebära påtaglig skada på riksintresset för friluftsliv som verksamhetsområdet ligger inom. Påverkan på friluftsliv och rekreation kommer att beskrivas i MKB: n.

6 Förslag till alternativ i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)

6.1 Nollalternativ

Nollalternativet för täkten innebär att den befintliga täktverksamheten vid Kvarnsjön avslutas i samband med att tillståndet löper ut i juni 2020. Verksamhetsområdet vid Kvarnsjön kommer att efterbehandlas till viltvatten i de delar där torv har brutits. Nollalternativet innebär därmed att det stora och ökande behovet av torv för jordtillverkning som finns i närområdet inte kan tillgodoses genom brytning vid Kvarnsjön. Det kommer innebära inköp och införsel av torv från mer avlägsna platser vilket medför ett ökat transportbehov.

6.2 Alternativa lokaliseringar

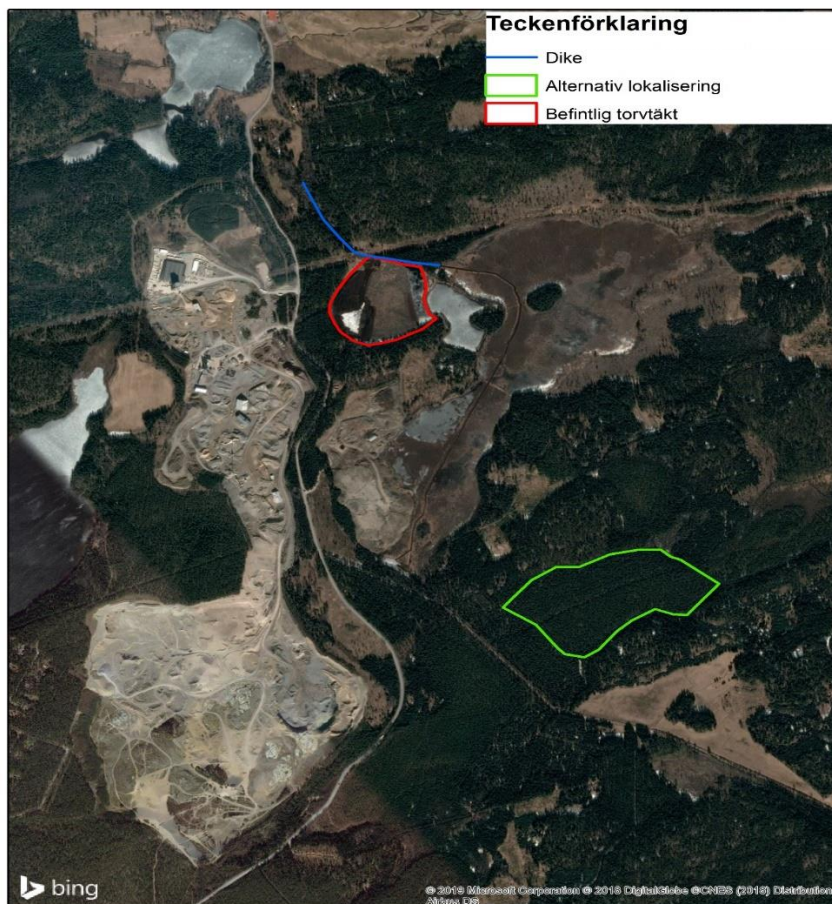
Alternativa lokaliseringar har diskuterats och ett alternativ har identifierats. Ca 2,5 km söderut på Pålamalmsvägen ligger Stormossen som idag är obruten. Området uppskattas vara ca 7 ha. En torvsondering utfördes mars 2019. Sonderingen visar på en måttlig humifieringsgrad i torvmarken och ett torvdjup av ca 0–2,5 m. Den översiktliga sonderingen visar att översta 1,5 m av torven har egenskaper som innebär att den är

⁷ Schoing et al (2017), SGU Rapport 2017:10

⁸ Naturvårdsverket (2017)

användbar och intressant för jordtillverkning. Svårigheten ur brytsynpunkt med högt stående vatten finns även i denna alternativa lokalisering.

Bolaget bedömer att brytning av jungfrulig mark innebär större negativa miljökonsekvenser än att fortsätta brytningen vid Kvarnsjön. Det beror bland annat på att avståndet till den befintliga berg- och grustäkten, dit den avvattade torven transporteras för jordtillverkning, är längre. Det finns en målsättning hos Botkyrka kommun, bolaget och markägaren att befintlig torvtäkt används i första hand.

Figur 10. Alternativ lokalisering i förhållande till befintlig täkt.

7 Förenlighet med miljö kvalitetsnormer och miljö kvalitetsmål

7.1 Miljö kvalitetsnormer

Torvtäkten angränsar till Kvarnsjön och Kvarnsjöbäcken som ingår i Kagghamraåns vattenförekomst. Nödvändiga utredningar och åtgärder kommer att utföras för att säkerställa att olägenhet inte uppstår för miljön. MKN för vatten kommer att beskrivas i MKB. MKN för buller och utomhusluft bedöms inte påverkas av verksamheten.

7.2 Miljökvalitetsmål

Miljökonsekvensbeskrivningen kommer att beskriva verksamhetens påverkan på relevanta miljökvalitetsmål.

8 Egenkontroll

Den som bedriver en verksamhet som kan befaras medföra olägenhet för människors hälsa eller påverka miljön ska enligt 26 kap. 19 § MB fortlöpande planera och kontrollera sin verksamhet för att motverka eller förebygga sådana verkningar. Det kontrollprogram som omfattar tåktens verksamhet kommer att ses över och uppdateras i och med ansökan om den fortsatta verksamheten samt i enlighet med förordningen om verksamhetsutövarens egenkontroll.

9 Bedömning av betydande miljöpåverkan för torvtäkt i Kvarnsjön

Marken är redan i dag exploaterad och dikad. Verksamheten planerar att fortsätta som tidigare och kommer inte ge upphov till nya miljökonsekvenser. Den aktuella marken bedöms inte vara särskilt känslig eller värdefull och stor försiktighet iakttas för att undvika onödig påverkan på omkringliggande områden. Sammantaget bedömer Jehander att den planerade tåkten inte kommer att innebära betydande miljöpåverkan och att det således är tillräckligt att en liten MKB tas fram, jämlikt 6 kap. 47 § miljöbalken. Bolaget avvaktar i denna del länsstyrelsens beslut i saken.

10 REFERENSER

- Naturvårdsverket, 2009. *Våtmarksinventeringen- resultat från 25 års inventeringar*. Rapport 5925
- SGU, Torvbruk, 2019.
<https://www.sgu.se/samhallsplanering/planering-och-markanvandning/markanvandning/torvbruk/>
- Statistiska centralbyrån, 2019: Torv 2017 produktion, användning, miljöeffekter m.m
- Kommunfakta, 2017, Botkyrka kommun
<https://www.botkyrka.se/kommun--politik/om-botkyrka/kommunfakta/kommundelar.html>
- Riksantikvarieämbetet, Stenålder och förhistoriskt fiske vid Kvarnsjön i Riksten. UV rapport 2011:56
- Naturvårdsverket (2017) Vägledning om prövning av torvtäkter utifrån klimataspekter.
- Schoing, Sholenius, Thorsbrink (2017). Geologiska undersökningar och bedömning av hydrologisk påverkan vid ansökan om torvtäkt. Rapport 2017:10
- Tillstånd enligt miljöbalken till torvtäktverksamhet på fastigheten Riksten 8:1 i Botkyrka kommun, 2010-06-16. Dnr: 5511-2009-00368480127
- Sand & Grus AB Jehanders kontrollprogram för befintlig torvtäkt vid Kvarnsjön, 2015-09-09.
- Josef Nordlund, (2019) Structor, Hydrologiska förutsättningar inom torvtäkt Riksten.